

Poezija in njena politična resnica. Uvod v tematski sklop

Darja Pavlič

Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, UM, Koroška 160, SI-2000 Maribor
darja.pavlic@uni-mb.si

Pri iskanju odgovora na vprašanje, kakšna je politična resnica poezije, začnimo z vprašanjem, kaj je politika. Razširjeno prepričanje, da gre za boj med različnimi hotenji, je dobro povzel Keith Michael Baker v svoji knjigi *Inventing the French Revolution*, kjer je politiko definiral kot »dejavnost, s katero posamezniki in skupine izražajo, se pogajajo, izpolnjujejo in uveljavljajo nasprotujoče si zahteve, ki jih imajo drug do drugega in do celote.« (4) Če izhajamo iz te opredelitve, lahko politiko in literaturo obravnavamo kot dva ločena sistema, polji oz. instituciji, med katerima se vzpostavljajo različna razmerja: 1) kadar razpravljata o istih idejah, se obe polji (začasno) prekrijeta, ne da bi se med njima vzpostavila hierarhija; 2) kadar literatura povzema in širi politične ideje, pride do politizacije literature, literatura postane podsistem politike; 3) literatura odpira nove teme, da bi jih od nje prevzela politika; 4) med literaturo in politiko ni stika, oba sistema svoje ideje razvijata samostojno. Izmed opisanih možnosti je bilo verjetno največkrat kritizirano podrejanje literature politiki, toda tudi njena v novejšem času pridobljena avtonomija ne vzbuja splošnega odobravanja. Literatura je bila namreč deležna očitkov, da ne obravnava političnih ali socialnih problemov svojega časa (npr. Bowra o simbolizmu), da je premalo politično angažirana (Wilson o modernizmu) ali da se je odrekla utopiji (Zima o postmodernizmu). Skupna značilnost omenjenih očitkov je neizrečena predpostavka, da je naloga literature spodbujati politično delovanje z izražanjem idej oz. sodelovati pri spreminjanju sveta skozi spopad hotenj. Ta predpostavka ni tuja niti zagovornikom esteticizma, kot je Adorno, ki ukvarjanje z estetsko formo razlagajo kot radikalno kritiko obstoječega sveta.

Drugačen, širši pogled na politiko je predstavil Jacques Rancière v svojem eseju »The Politics of Literature«, saj je politiko definiral kot »grozd zaznav in praks, ki oblikujejo javni svet. Politika je predvsem način, kako med čutnimi podatki uokviriti posebno področje izkušnje. Je zamejitev zaznavnega, vidnega in izgovorljivega, ki določenim podatkom omogoči (ali prepreči), da se pojavijo; določenim subjektom omogoči (ali prepreči), da bi jih navedli in o njih govorili. Je poseben preplet načinov bivanja, delova-

nja in govorjenja.« (10) Po Rancièru je političnost »literature kot literature« v tem, da sodeluje pri opisanem ustvarjanju javnega, izkušnji dostopnega sveta. Rancière posebej poudarja, da političnost literature ni političnost njenih avtorjev, njihovih osebnih političnih ali socialnih stališč. Prav tako odkloni razmišljanje, da je političnost literature mogoče izenačiti s predstavljanjem političnih ali socialnih tem, ki so značilne za določeno dobo. Če sledimo Rancièru, je politika, definirana kot zmaga enega hotenja nad drugim, koncept, ki ga gojijo govorniki, duhovniki in generali. Literatura, ki se ne ukvarja s predstavljanjem vzročno utemeljenih in k določenemu cilju usmerjenih dejanj, tj. nereprezentacijska literatura, kot se je razvila po letu 1800, ne predstavlja spopadov med hotenji, ampak »razkriva in dešifrira simptome stanja stvari.« (18) Tovrstna političnost je po Rancièru značilna za realistični roman, ki značajev oseb ne izpeljuje iz njihovih hotenj, ampak iz »oblačil, ki jih nosijo, kamnov njihovih hiš ali tapet njihovih sob.« (19) Političnost literature poleg tega prepozna v tem, da »prevrne hierarhije, ki so značilne za reprezentacijski sistem« (primer takih hierarhij so žanrske zahteve, npr. tragedija naj govori o plemenitih ljudeh), in zavrne »vsak princip skladnosti med načinom bivanja in načinom govorjenja« (npr. prepričanje, da mora biti govor plemenitih ljudi njim primeren). (20) Izhajajoč iz Rancièra, lahko torej politično resnico poezije opredelimo ne kot predstavljanje hotenj, ampak kot sodelovanje pri oblikovanju javnega sveta. Izkušnja, ki bi sicer ostala zasebna, postane izrekljiva v pesniškem jeziku in s tem javna.

Razprave, zbrane v pričujočem tematskem sklopu, politiko razumejo v glavnem na tradicionalen način (izjema je prispevek Iztoka Osojnika), njihova skupna značilnost pa je prepričanje o transformativni moči poezije, ki jo v prvi vrsti pripisujejo njeni posebni estetski formi (Iztok Osojnik, Richard Jackson, Božena Tokarž), odkritemu izražanju političnih idej (Ravel Kodrič) ali posebni vlogi v družbenem kontekstu (Dubravka Đurić). Druga rdeča nit, s katero so povezane razprave, je ukvarjanje s poezijo Srečka Kosovele, s čimer je ponovno potrjeno njegovo posebno mesto med slovenskimi pesniki.

LITERATURA

Baker, Keith Michael: *Inventing the French Revolution*. Cambridge: UP, 1990.

Rancière, Jacques: »The Politics of Literature.« *SubStance* 33.1 (2004): 10–24.